

v življenje je tlelo v Ketteju — še deset dni pred smrtjo († 26. IV. 1899). Po Murnovih besedah «on ne more zdaj za enkrat (!) sam na Dunaj. Ovira ga na tem še bolezen...» Ali je Murn postavil besede tako samo bolj v tolažbo prijatelju kakor pa v resničnem lastnem prepričanju? Gotovo je prečital Ketteju pismo tudi naglas, preden sta ga oba podpisala. In ko sta tudi slišala in videla zapisano, kar sta želela, sta upala resnično...

Pismo hrani sodni svetnik Jurij Gregorc, predstojnik sodišča v Kranju in je naslovljeno nanj, ki je študiral takrat prvo leto jus na Dunaju. Bila sta si s Kettejem sošolca v VII. in VIII. šoli na novomeški gimnaziji in skupaj maturirala (1898). Kakor je znano, je moral po maturi Kette k vojakom v Trst, odkoder se je vrnil superarbitriran po 6 mesecih (1. aprila 1899) v Ljubljano v cukrarno. Namenil se je študirati jus in tako se obrača na svojega bivšega sošolca, da ga vpiše za letni semester na juridično fakulteto. A sam preslab za pisanje je naprosil Murna, da je napisal naslednje vrstice:

Blagorodni gospod!

Ljubljana, [brez datuma]

V imenu Kettejevem Vas prosim, če ga inskribirate na juridično fakulteto, ker on ne more zdaj za enkrat sam na Dunaj. Ovira ga na tem še bolezen, ki si jo je nakopal pri vojaki, od katerih je vzpričo nje odrešen za vse večne čase. Denar za inskripcijo, imatrikulacijo, index etc., poleg fotografije dobite doposlan, brž ko imamo zagotovilo od Vas, da ste pripravljeni ugoditi naši prošnji. Za slučaj kakih sitnostij na dekanatu priloženo bo tudi zdravniško spričevalo.

Z velespoštovanjem

Jos. Murn
Dragotin Kette

Na ovitku naslov: Blagorodni gospod

Jurij Gregorc,
IX. Porzellangasse 30
(Studentenheim)

Dunaj

pošt. pečat:

Laibach

16

4

1 N M

99

Ljubljana

Pismo samo nima datuma, jasno pa se vidi na poštnem pečatu na ovitku. Pismo obsega le prvo stran male osmerke. Iz raztrganih črk Kettejevega podpisa se razodeva podoba do smrti izmučenega bolnika. Zanimiva je tudi poteza, ki kaže tako tesno prijateljstvo in čut skupnosti obeh v besedah: «... brž ko imamo (!) zagotovilo, da ste pripravljeni ugoditi naši (!) prošnji...»

Jurist Gregorc mu je tedaj odgovoril, naj le pošlje fotografijo za indeks, a mesto te je prejel smrtno oznanilo o Kettejevi smrti. Ivan Kolar.

Góngora in baročna lirika. — Na Iberskem polotoku so letos obhajali tristoletnico Góngorove smrti. Vpliv nadarjenega moža je trajal malone dve stoletji, vendar bolj na kvar nego na korist leposlovju. Sodobniki baroka so

posnemali igravi, pikantni ton antičnega epikurstva. Že Baltasar del Alcázar (1530—1606) pričinja svojo pesnitev «Inésine tekmice»:

Tres cosas me tienen preso	Treh stvari želim si zmerom
de amores el corazón:	in imam jih srčno rad:
la bella Inés y jamón	lepo Inés, svinjsko gnjat
y berenjenas con queso.	in paradižnike s sirom.

Anakreontski živelj se tedaj silno razživí. Gesla kot Horatijevo «carpe diem» ali kot «ut flos in saeptis» se venomer obnavljajo. S kakim navdušenjem slavi navedeni pesnik izumitev krčme v kiticah «Una cena»:

Por nuestro Señor, que es mina	Si es o no invencion moderna,
la taberna de Alcocer;	vive Diós que no lo sé,
grande consuelo es tener	pero delicada fué
la taberna por vecina.	la invencion de la taberna.

Svoji izvoljenki prepoveduje mešati vodo v vino, češ, «no se escandalice el vientre»... Temu lahkoživništvu se prepušča celó svečeništvo. Fray Luis de León (1529—91), redovnik Avgustinec, svetuje v ditirambih «Imitación de diversos» krasotici, naj se povsem posvetí ljubezni, češ, ako cvetú ne uživaš, ga izgubiš. Še odločnejši je L. de Argensola (1559—1613), ki v spevu «Á la esperanza» podeljuje Lelju neomejeno oblast, češ, ako prilika nanese, je vse dovoljeno: «dada la ocasion, todo es licencia.» Usodnejše za razvoj književnosti je bilo pretirano posnemanje staroklasičnih tropov in figur, mitoloških namigavanj, tujih ukrasov in prispodob. Pisatelji so hoteli presenečati čitatele, ki so morali biti izobraženi, lectores cultos, zato je humanist Jiménez Patón nazval to nezdravo strujo «cultismo» ali «culteranismo». Vse romansko slovstvo 17. stol. boleha za napihnjenim retorskim slogom. Iskane podobe dajejo baročno lice vsemu izražanju. V Italiji uspevajo po letu 1623. concetti à la Marini, posnema jih Anglija, kjer skoraj prevladajo osladne, izumetničene metafore, po Lillyjevem romanu «Euphues» eufuizem imenovane, na galskih tleh bohote slična igračkanja kot *carte de tendre* gospe De Scudéryjeve, na Portugalskem se razpase kulteranizem, hujši od španskega gongorizma. To krasoslovno zablodo si je razlagati kot reakcijo na čezmerni purizem in klasicizem 16. veka. Pogon za prenovitev sloga izvira kajpada iz Španske, takratne slovstvene vodnice. Saj Marini, početnik italijanskih concettov, je bil španskega pokolenja. Mimogrede povedano: oče današnjega futurizma Marinetti se mi zdi donekod «njega mlajši — Zlomšek».

Sledove španskega formalizma, ki razodeva okostenelost vsebinske platí v umetnosti, nahajamo pri Francozih: Scarron, Corneille, Molière, Lesage, Quinault, Hardy, Rotrou.

Zelo izrazit zastopnik te slovstvene manije in manire, marinizma, konceptizma ali kultizma pa je današnji slavljeneč Góngora y Argote (1561—1627) iz Córdobe. S 15 leti je posečal na vseučilišču v Salamanki juridična predavanja, pozneje pa je stopil v duhovski stan, da bi dobil nadarbino v katedrali svojega rodnega mesta. Njegova slovstvena proizvodnja iz prve dobe: soneti, romance, poslanice (letrillas) in seljančice (villancicos), se odlikuje po sijajnem, krepkem izrazu in satirični žili. Prišedši na dvor je pa menil, da mora premladiti svoj način, a učinek je bil prosta balhornizacija. Ne premladil, le premlatil ga je. O tem pričajo «Soledades» (Samota), «Piramo y Tisbe» itd. Spričo številnih antitez, latinizmov, lažne učenosti, skrotovičenih slik in podobne navlake postaja često neumljiv. Čreda občudovalcev je objavljala razlage in tolmače za tajnosti njegovih umotvorov. Cervantes, Quevedo,

Lope de Vega so prožili strupene strelice v »španskega Homera« ali »andaluzijskega Pindara«, ki je tolikanj pripomogel do propadanja španske književnosti. A zaman. Sami so podlegli bolj ali manj njegovemu vplivu.

Za zgled sem ponašil eno njegovih najkrajših romanc, akopprav ni tako značilna kot n. pr. »Angélica y Medoro«. Vendar opaziš nekaj prisiljenega, iskanega v njej, na priliko paralelizem: 2 sulici za kralja, 2 stvari (dušo in život) za ljubico; Afričanka veli stotniku, naj gre kar nag in gol (desnudo) v bitko, češ, možak »roke trde ko železo, srca trdega kot jeklo« ne potrebuje orožja. Pa še drugih precioznosti najde pozorni čitatelj.

Dasi je aragonska šola (brata Lupercio, Argensola in dr.) pobijala gongorizem, je občinstvo slepo drlo še za nekim drugim manieristom. To je Ledesma Buitrago (1562—1623), ki si je izobličil konvencionalen slog, imenovan conceptismo po njegovi zbirki »Conceptos espirituales« (1600). Sholastična tenkoumja (agudezas), besedni kontrasti in dovtipi (retruécanos), dvoumnosti pomenijo ojačen gongorizem. O svetem Lovrencu, ki so ga nejeverniki do smrti spekli na ražnju, pravi Ledesma:

Seréis sabroso bocado
para la mesa de Diós,
pues sois crudo para vos
y para todos asado.

Na svojo mizo kot grížljaj tečen
dobíl vas bode Bog,
saj zase ste sirov in strog,
a za vse človeštvo ste pečen.

Kdor pozna to literarno modo, bo laže doumel marsikako podrobnost v začetnih Shakespeareovih delih. A. D.

Iz zgodovine naše literatske provincijalnosti. Ko je Mihael Lendovšek pripravljaj izdajo zbranih spisov A. M. Slomška, je po kanoniku Fr. Kosarju izvedel, da se v mariborski škofovski biblioteki nahajajo neki Slomškovi rokopisi. Zato se je obrnil k škofu Stepischneggu s prošnjo, naj mu dovoli njih porabo, ter je izdajo izbranih Slomškovih del v pismu škofu motiviral s sledečimi besedami (proti koncu decembra 1875): »Vorzüglich war es die Absicht, dem Bestreben der ‚Jungen‘, die ganze slowenische Belletristik mehr und mehr auf liberale, die Moralität der Jugend gefährdende Bahnen zu lenken, ein recht kräftiges Antidoton zu bieten; das war in erster Linie die Absicht, die mir bei der Inangriffnahme obigen Werkes vorschwebte.« Prijatelju, štajerskemu poetu Hašniku, katerega je vpraševal po avtorjih raznih anonimnih pesmi njegove dobe, med katerimi je slutil tudi Slomška, pa je pisal (7. februarja 1876): »Moj glavni namen pri vsem tem delu je, štajerskim slovenskim pesnikom (in pisateljem sploh) priboriti tisto občno priznanje in veljavo, katera jim gre v literaturi slovenski. Krajnci nas prezirajo. Zato sestavljam spis pod naslovom »Štajarski slovenski pisatelji in njih dela« — in ga mislim ob svojem času v posebni knjižici izdati.« Kako daleč je ta svoj spis dognal, ni znano; toda jasea znak istega duha, kakor se razodeva v tem pismu Hašniku, je stavek v pismu Dupelniku (21. decembra 1875): »Vodnik zgine pred Slomšekom kakor kapljica v morju.« Vse to se je godilo približno v onem obdobju, ko je Davorin Trstenjak izjavil v imenu štajerskih Slovencev, da sicer priznavajo Ljubljano kot slovensko centralo, da pa ne pripuščajo, da je baš v Ljubljani vsa modrost doma. Od teh Lendovškovih pisem nas loči več ko petdeset let, toda njegov duh živi še vedno krepko. Javlja se n. pr. v novi izdaji zbranih del Razlaga in Hausmannice (leta 1926!), javlja še v tem in onem, v samih neprijetnih stvareh, o katerih bo pisal bodoči kronist našega literatskega provincijalsiva. J. A. G.

Urednikov »imprimatur« 17. septembra 1927.